

תגובות

על 'התכנית הכלכלית 2013 - מבט הלכתי'

ברצוני להתייחס למאמרו של הרב אורי סדן, 'התכנית הכלכלית 2013 - מבט הלכתי', אמונת עתך 101, עמ' 101-115. בשו"ע וברמב"ם על פי הגמרות יש חילוק ברור בין מצוות הצדקה שיש ליחיד לבין החובה שיש לציבור לדאוג לעניים. במאמר יש ערבוב בין שני תחומים אלו, בעיקר בהדבקת הידורי מצווה שהיחיד מצווה עליהם, על הציבור. חובת הציבור המעוגנת במוסד ה'קופה' אינה יותר מאוכל, ביגוד וקבורה. ההפניה לשו"ת משפטי עוזיאל (ח"ב יו"ד סי' מד) מדברת על יחיד הרוצה לתת לקק"ל ודנה אם הדבר נחשב מצוות צדקה ואם הוא יכול לתרום לקק"ל ממעשר הכספים שלו. הוא לא נשאל שם אם מנהיגי הציבור יכולים לכפות על הציבור לסבסד דיור לעניים. שו"ת מהרי"ק (סי' קכח) מדבר על הזכות שיש לציבור להפנות כספים שנתרמו לצורך מסוים לצורך אחר: האם ניתן להפנות כספים שנתרמו לצורך הדלקת נרות בבית הכנסת לצורך ריפוי חולים עניים. הוא לא מדבר שם על גבייה בכוח לצורך ריפוי חולים עניים. אמנם ברור שעזרה בדיור או ברפואה היא מצווה גדולה, אבל היא אינה חובה של הציבור אלא מצווה של היחיד.

2. משרד האוצר אינו קופת צדקה לאומית: למנהיגי הציבור מותר לפעול למען אינטרסים ציבוריים שאינם קשורים לעניים; הציבור מחליט מה הם אותם אינטרסים, ועל פיהם הוא בוחר את מנהיגיו. מנהיגי הציבור יכולים להחליט שיש אינטרס ציבורי בילודה, ולמען האינטרס הציבורי הזה הם יכולים להפנות משאבים ציבוריים, כמו עזרה בגידול ילדים על ידי סבסוד מערכות חינוך או נתינת קצבאות ילדים. אינטרס זה אינו חייב להיות קשור למצוות הצדקה.

וכנאמר לעיל, כך גם בנוגע ללימודי ליב"ה. המדינה אינה חייבת לסבסד את מערכות החינוך, ומותר לה להחליט שיש לה אינטרס שהאזרחים יהיו משכילים ושלכל אזרח יהיה ידע מינימלי במתמטיקה ובאנגלית. כל עוד שהחלטה התקבלה על ידי מנהיגי הציבור שנבחרו על ידי הציבור, הם אפילו יכולים להחליט שהם מסבסדים רק מערכות חינוך שמלמדות רפואה סינית ויוגה. אם מנהיגי הציבור נבחרו על ידי הציבור על דעת שייקבעו נהלים כאלו, כי הם חושבים שזה האינטרס של הציבור, אין בזה שום איסור ושום מניעה.

רוני מרטן

על ברכה בשחיטה של בכור בעל מום

תשובת הרב יהודה הלוי עמיחי (אמונת עתך 102, עמ' 20) לגבי ברכה בשחיטת בכור בעל מום צריכה לעניות דעתי כמה הבהרות.

א. בכור זכר הוא מתנה לכוהן מכ"ד מתנות כהונה. בזמן המקדש היה בכור תמים מובא כשלמים ונאכל בכל ירושלים לכוהנים בלבד, כדברי התוספתא (זבחים פ"ו הי"ז):
הבכור והמורם מן התודה ואיל הנזיר נאכלין לאנשים ולנשים ולעבדים ולשפחות זה הכלל כל שהוא אוכל בתרומה אוכל באילו וכל שאין אוכל בתרומה אין אוכל באילו.
ב. בכור בעל מום, בין שנפל המום אצל בעל המבכירה ובין מלידה, נשאר מתנה לכוהן, כדברי הרמב"ם (הל' בכורות פ"א ה"ג):
בכור בהמה טהורה שהוא בעל מום בין שנולד במומו בין שנפל בו מום אחר שהיה תמים, הרי הוא לכהן אם רצה אוכלו בכל מקום או מוכרו או מאכילו למי שירצה אפילו לנכרי **מפני שהוא חולין**, שנאמר וכי יהיה בו מום פסח או עור וגו' הטמא והטהור יחדו יאכלנו כצבי וכאיל והרי הוא נכסי כהן.
ואם כן, השואל את השאלה (= בעל הבהמה) **צריך לתת** את הבכור שנפל בו מום לכוהן כמתנת כהונה. והשואל על ברכה בשחיטה צריך להיות **הכוהן המקבל** ולא בעל הבהמה.
ג. הדגשנו לעיל שבכור בעל מום הוא חולין, ועל חולין אין ברכה מיוחדת בשחיטה אלא הברכה שמברכים בכל שחיטת חולין של בהמה ועוף - 'על השחיטה' (רמב"ם הל' שחיטה פ"א ה"ב).
ד. יתר על כן, אין ברכה מיוחדת על שחיטת קודשים ששונה מן הברכה על שחיטת חולין. זה לשון תשובות הגאונים החדשות (עמנואל [אופק] סי' לא):
ואעפ"י **שעקר ברכת שחיטה על הקרבן** היתה שנאמר בשחיטתו: ושחט ושחטו, אבל נעתקה לחולין להרחבה ולפישוט מנהג שנהגו בה ישראל.
וכך כתב גם ב'לחם משנה' (הל' חמץ ומצה פ"ג ה"ו) שלכל סוגי השחיטות, גם בקודשים וגם בחולין, ברכה אחת.
ה. לשאלה עצמה יש מקום לעניין **אכילה**. כך כתב הרמב"ם (הל' ביכורים פ"א ה"ב):
וכל האוכל מתנה שיש בה קדושה מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול כך וכך.
ואם כן, כל משפחות הכוהנים שאוכלות בשר בכור **בקדושה** (בזמן המקדש) בירושלים מברכות: 'אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול בכור'.
ו. לגבי בכור בעל מום עולה השאלה אם מברכים באכילתו.
ב'דרך אמונה' (הל' תרומות פט"ו הל' כב ס"ק קמו) כתב בפשטות:
ודוקא מתנות שיש בהן קדושה אבל מתנות שאין בהן קדושה כגון זרוע לחיים וקיבה ובכור בע"מ וכה"ג אין הכהן מברך על אכילתן כמש"כ רבנו בפ"א מביכורים ה"ב.
וב'חשוקי חמד' (בכורות כח ע"א) כתב:
יש להסתפק לשיטת הרמב"ם שיש מצוה לאכול בכור בעל מום תוך שנתו, האם מברכים על מצוה זו.
והסיק שאין מברכים כיון שמותרים לזרים. ובהמשך דבריו דן האם יש מצווה לאכול בכור בעל מום או רק לבערו מן העולם תוך שנתו, ע"ש (כעיונו של הרב עמיחי).
יעקב אפשטיין